

A kiszakadás tragikumuma

Kevés író festett olyan lesújtóan sötét képét a kapitalista társadalomról, mint Mauriac. Nem az illúziók szétfoslásának rajzát és nem a mindenbe belefáradt, letargikus, nemtörődomségbe süllyedt embereket vonultatja fel mint az egzisztencialisták. Ő a nyárspolgári szünkeség, a titokzatos, nyomasztó hangulatok megrajzolásának mestere. Alakjai ott élnek egymás mellett és alig tudnak egymásról, valahogy mindig befelé néznek. De egyéniségüket, magatartásukat mégis a polgári társadalom felbomlásának sötét hangulata formálja, tragédiájuk ebben a légkörben érlelődik. Önmagunkba is azért zárkóznak, mert egyénileg élnek át tragédiájukat, mert a világból csak az veszik észre, ami kapcsolatban áll ezzel a tragikummal. „Therese Desqueroux” és a folytatásaként írt „Az éj vége” című regénye, jellemző alkotása ennek a francia írónak. Régi fogalmak szerint semmi sincs ebben a regényben. Alig történik valami és még akkor sem a fontos, ami történik. Még azt sem tudjuk, vajjon az asszony mérget adott-e vagy csak akart adni férjének, mégis a modern irodalom egyik legmegrázóbb tragédiája van ebben a regényben.

Az emberiség egyik legnagyobb kérdését veti fel, — az egyén társadalomba olvadásának gazdag problématicáját. Kiinduló pontja egy me rész állítás: „Mert itt éppúgy mint mindenütt, mindenki a saját külön törvényével születik, itt, éppúgy, mint mindenütt, minden sors kivétel; mégis mindenkinek igazodnia kell ehhez az általánosan sötét sors-hoz. Van aki ellenáll: ezek azok a

drámák amelyekről a családban nem beszélnek.” Minden ember egy külön világ s ennek a szuverén világnak be kell olvadnia a többi világ közösségébe. A tragédia úgy jön létre, hogy vannak, akik be tudnak olvadni, fel tudják adni a belső szuverenitást: megházasodnak, gyereket hoznak a világra, a család és azon keresztül az osztály részét alkotják. És vannak, akik nem tudnak beolvadni — ezeknek azután nem is szabad egy pillanatra sem alávetni magukat az általános törvényeknek.

Abban hogy Therese nem tud feloldódni még a nemi érintkezésben sem, az egész probléma robban. Therese még megpróbál külsőleg behódolni a törvényeknek, megjátssza az érzelmi kielégítettséget, gyereket szül, nem tud lázadni és épp ezzel jut el a tragédiához.

Nem tud lázadni, de nem bírja tovább elviselni ezt az életet, az embereket, férjét. Ekkor gondol férje megmérgezésére. Amikor utána elemezni próbálja, miért is akarta megmérgezni, könnyen megtalálja a választ: „Felesleges más okot keresnem amellet, hogy ők olyanok én pedig ilyen vagyok”. Ez tehát harc férjének egész világa ellen, bosszú az elrontott életért, kísérlet arra, hogy megingassa a mindig magabiztos embert, félelmet, zavart idézzen fel benne.

Egy olyan ember tragédiáját írta meg Mauriac, aki elvesztette képességét arra, hogy védőgáttal zárja el lelkét az értelmetlenné és céltalanná vált kapitalista világ előtt. Regénye éppen ezért, a társadalom bírálatokért értékes és sok tekintetben igaz.

Bálint István